

Inwentaryzacja przyrodnicza obszarów planowanych do objęcia programem małej retencji wodnej w Nadleśnictwie Wałbrzych w ramach przedsięwzięcia: „Kompleksowy projektu adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich” w ramach POIiŚ 2014-2020

Autorzy:

mgr Małgorzata Rudy

mgr Cezary Dziuba

mgr Paweł Kisiel

Wykonawca:

Paweł Kisiel „Amphibia” - Ekspertyzy i Inwentaryzacje Przyrodnicze

Wrocław

Czerwiec 2017

Wstęp

Nadleśnictwo Wałbrzych w najbliższych latach planuje szereg działań polegających na zwiększeniu retencji wodnej na obszarach leśnych, którymi zarządza. Prace realizowane będą w ramach „Kompleksowego projektu adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich” w ramach POIiŚ 2014-2020. Nadleśnictwo planuje objąć pracami 9 obiektów (potok Poleśnica, potok Polska Woda, potok bez nazwy – Glinica, potok Chwaliszówka, ciek Miła, Pięć Stawów, Przygraniczne uroczysko – Golińsk, Staw Wawelski – Jedlinka i staw obok Andrzejówki). Prace mają polegać głównie na spowolnieniu spływu wód na potokach, budowie nowych zbiorników retencyjnych i remontach istniejących zbiorników wodnych, przebudowie i budowie przepustów, mostów i brodów na drogach leśnych itp. Prace zazwyczaj zaplanowane są na strumieniach, które są dosyć cenne przyrodniczo, część obiektów leży na terenie obszarów Natura 2000, z tego powodu mogą potencjalnie wywołać negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze. W związku z tym, wiosną 2017 roku przeprowadzono inwentaryzację przyrodniczą obszarów, na których planowane są prace w ramach programu retencji wodnej. Wyniki tej inwentaryzacji prezentowane są w niniejszym opracowaniu. Dane te posłużą do wykonania analizy porealizacyjnej. Po wykonaniu prac będzie można sprawdzić, czy realizacja inwestycji wpłynęła na zinwentaryzowane walory przyrodnicze. By móc ocenić wpływ przeprowadzonych prac na przyrodę, dodatkowo, w wybranych miejscach wykonano zdjęcia fitosocjologiczne. Zebrane dane posłużyły również do sformułowania zaleceń do planowanych prac budowlanych.

1. Metodyka badań

W celu wychwycenia różnych faz wegetacyjnych poszczególnych powierzchni badawczych na każdej z powierzchni wykonano trzy kontrole terenowe - w terminie od połowy marca do pierwszej dekady czerwca 2017 r. Poszukiwano chronionych gatunków roślin oraz siedlisk przyrodniczych, skupiając się na siedliskach umieszczonych w I załączniku Dyrektywy Siedliskowej. W miejscach, gdzie planowane prace mogłyby wpływać na stosunki wodne, wykonano zdjęcia fitosocjologiczne, w celu możliwości wykonania analizy porównawczej w ramach monitoringu porealizacyjnego. Wykonano również krótki opis pozostałych siedlisk, niechronionych, ale cennych w skali lokalnej.

Inwentaryzację herpetologiczną wykonano w okresie od kwietnia do pierwszej dekady czerwca 2017 roku. Wizje terenowe wykonywano w sprzyjających dla płazów warunkach pogodowych (ciepło, deszczowo itp.). Kontroli dokonywano zarówno w dzień, jak i w nocy. Kontrolowano zbiorniki wodne, tereny podmokłe, ciek wodne i ich okolice. Głównym sposobem inwentaryzacji było przeszukiwanie tych obszarów w celu odnalezienia godujących płazów. Dokonywano nasłuchów godujących płazów. Płazy bezogonowe nawołują w swoisty dla gatunku sposób. Na podstawie głosów godowych oznaczano gatunek, a także szacowano liczebność. Poszukiwano również śladów odbycia godów – złożonego skrzeku, czy też kijanek. Nie szacowano liczebności traszek, ponieważ bez specjalistycznych metod polegających na znakowaniu osobników lub metod całkowitego wyłowu płazów ze zbiorników jest to niemożliwe. W celu wykrycia salamander plamistych przeszukiwano

potoki, w których salamandry potencjalnie mogły „rodzić” larwy. Przy okazji przeszukiwania potoków sprawdzano, czy nie żyją w nich inne cenne gatunki zwierząt, takie jak minogi.

W przypadku obserwacji gadów zwracano uwagę na możliwość występowania węży i jaszczurek w miejscach dobrze nasłonecznionych oraz w kryjówkach, związanych m.in. ze składowiskiem karpin czy kamieni, a także na terenach bardziej uwilgotnionych.

Inwentaryzację terenową awifauny lęgowej przeprowadzono w sezonie lęgowym 2017, w okresie od połowy marca do pierwszej dekady czerwca. W obrębie poszczególnych obszarów wykonano po trzy-cztery kontrole terenowe. Podstawową metodą zbierania danych była ogólna, eksploracyjna penetracja terenu. Nie stosowano żadnych szczególnych metod przeznaczonych do wykrywania poszczególnych gatunków ptaków lub ich grup ekologicznych, z wyjątkiem przeprowadzenia jednej kontroli nocnej wybranych powierzchni w celu wykrycia rzadkich i nielicznych gatunków sów i innych gatunków o aktywności zmierzchowo-nocnej.

Podczas każdej wizyty w terenie notowano obecność wszystkich gatunków z I załącznika tzw. Dyrektywy Ptasiej (*Dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków*), niektórych rzadszych gatunków waloryzujących obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) Natura 2000 w Polsce (Gromadzki 2004) oraz ptaków rzadkich lub nielicznych w skali kraju lub regionu (Śląska – rozumianego jako region ornitologiczny łączący w sobie Dolny Śląsk, Opolszczyznę i Górny Śląsk) (Dyrcz i in. 1991). Zbierano także informacje o gatunkach średnio licznych występujących w najbardziej zagrożonych i najszybciej zanikających siedliskach i środowiskach w Polsce (szczególnie o gatunkach środowisk wodnych i wilgotnych).

Za stanowisko lęgowe danego gatunku uznawano miejsce, w którym stwierdzano bezpośrednie lub pośrednie dowody lęgu (czynne gniazdo, ptak z pokarmem, toki, zaniepokojenie, śpiew, etc.) lub co najmniej dwukrotnie, w odstępie przynajmniej dwóch tygodni, obserwowano dorosłe ptaki. Za istotne żerowisko danego gatunku uznawano miejsce, gdzie w odpowiednim środowisku i w czasie ścisłego okresu lęgowego tego gatunku co najmniej dwa razy stwierdzono żerujące osobniki.

W przypadku entomofauny zwracano szczególną uwagę na stare, wypróchniałe drzewa, które mogą być siedliskiem rzadkich gatunków chrząszczy próchnojadów, takich jak pachnica dębowa czy kozioróg dębosz. Zwracano również uwagę na łąki, na które mogą planowane prace oddziaływać, ponieważ stanowią one potencjalne siedlisko chronionych gatunków motyli. Ponieważ wiosną nie można stwierdzić występowania modraszka telejusza *Phengaris teleius* i modraszka nausitousa (dorośle motyle pojawiają się dopiero w lipcu), to skupiono się na poszukiwaniach rośliny żywicielskiej obu motyli - krwiściągu lekarskiego *Sanguisorba officinalis* i określano jedynie potencjalne miejsce występowania tych modraszków.

2. Wyniki

2.1. Potok Polska Woda

2.1.1. Siedliska przyrodnicze i chronione gatunki roślin

91E0 – podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum*

Obszar z gęstą siecią potoków. Liczne niewielkie strumienie niosą wody do potoku Polska Woda (lub wg innych map – Sikorka). Powyżej zabudowań myśliwskich dolina jednego z dopływów posiada strome stoki zajęte przez kwaśną buczynę oraz roślinność naskalną. Natomiast poniżej tych zabudowań teren jest bardziej płaski, a wody strumienia nie płyną głębokim korytem, lecz rozlewają się, łącząc z innymi niewielkimi ciekami i wpływają do Polskiej Wody. Obszar ten zajęty jest przez podgórski łąg jesionowy (91E0), w kilku miejscach znajdują się również płaty łągu wierzbowego z wierzbą kruchą *Salix fragilis*. Drzewostan jest w większości tworzony przez młode olsze czarne i pojedyncze wierzby kruche oraz jesiony wyniosłe. Sporadycznie rosną stare okazy drzew. Podłoże jest bardzo dobrze nawodnione (podczas kontroli w okresie marzec – czerwiec), a runo bogate.

Poniżej przepustu P02/5 Polska Woda płynie głębokim, naturalnym korytem. W miejscach, gdzie brzegi potoku są strome, pas łągu przechodzi w wąski pas grądu zboczowego (9170). Mozaika tych dwóch siedlisk, ich zróżnicowany drzewostan, bogate runo oraz naturalny charakter potoku sprawiają, że jest to jeden z lepiej zachowanych odcinków naturalnej doliny rzecznej w regionie.

Zdjęcie fitosocjologiczne Polska Woda 1

Data: 10.06. 2017r. , powierzchnia 15x15 m, współrzędne rogów: 50°50'11,0", 16°09'47,9"; 50°50'11,2", 16°09'48,4"; 50°50'11,5", 16°09'48,2"; 50°50'11,2", 16°09'47,6";

Zwarcie warstw: A 60%, B 5%, C 90%

A: *Alnus glutinosa* 3, *Salix fragilis* 2

B: *Fraxinus excelsior* 1

C: *Carex remota* 2, *Urtica dioica* 3, *Stachys sylvatica* 3, *Galium aparine* 2, *Alliaria petiolata* 2, *Phalaris arundinacea* 1, *Festuca gigantea* 1, *Circarea lutetiana* 1, *Geranium sylvaticum* 1, *Glechoma hederacea* 1, *Scirpus sylvaticus* 1, *Rubus* sp. +, *Veronica beccabunga* +, *Lycopus europaeus* +, *Galeobdolon luteum* +, *Equisetum pratense* +, *Stellaria holostea* +, *Carex pendula* +, *Fraxinus excelsior* +, *Alium ursinum* +, *Galeopsis* sp. +, *Impatiens noli-tangere* +, *Dentaria bulbifera* +, *Corylus avellana* r, *Fagus sylvatica* r

Zdjęcie fitosocjologiczne Polska Woda 2

Data: 10.06. 2017r. , powierzchnia 15x15 m, współrzędne rogów: 50°50'12,2", 16°09'49,6"; 50°50'12,2", 16°09'49,3"; 50°50'13,2", 16°09'49,3"; 50°50'12,5", 16°09'49,4";

Zwarcie warstw: A 50%, C 100%

A: *Alnus glutinosa* 2, *Salix fragilis* 2

C: *Carex remota* 2, *Urtica dioica* 3, *Stachys sylvatica* 2, *Scirpus sylvaticus* 2, *Galium aparine* 1, *Alliaria petiolata* 2, *Phalaris arundinacea* 3, *Festuca gigantea* +, *Circarea lutetiana* 1, *Geum urbanum* 1, *Geranium sylvaticum* 1, *Glechoma hederacea* +, *Veronica beccabunga* +, *Lycopus europaeus* +, *Galeobdolon luteum* +, *Egisetum pretense* +, *Stellaria holostea* +, *Carex pendula* +, *Fraxinus excelsior* 1, *Impatiens noli-tangere* +, *Juncus conglomerates* +, *Glyceria maxima* +, *Myosotis palustris* +

Siedliska terenów otwartych

Miejsce przeznaczone pod budowę zbiornika jest dobrze nawodnione przez wody potoku. Na większości powierzchni występuje tu wyczyńcowa łąka wilgotna (*Alopecurion*) – bliżej zabudowań myśliwskich, przechodząca w ziołorośla wiązkowe oraz szuwały wielkoturzycowe. Na granicy łągu oraz terenu otwartego występują trzy płaty ziołorośli lepiężnikowych. W północno-wschodniej części znajduje się fragment łąki wilgotnej *Calthion*, na której w bardzo dużym zagęszczeniu rośnie zimowit jesienny *Colchicum autumnale*. Od drogi leśnej oddziela ją pas malin.

Gatunki chronione

Śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*

Występuje łąkowo razem z czosnkiem niedźwiedzim nad brzegiem Polskiej Wody, poniżej brodu B02/3.

Czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*

Jeden płat czosnku niedźwiedziego występuje w górnym biegu dopływu Polskiej Wody, w pobliżu zbocza z wychodniami skalnymi. W rozproszeniu rośnie w runie łągu poniżej terenu przeznaczonego na zbiornik wodny. Tworzy też łąny razem ze śnieżyczką wiosenną nad brzegiem Polskiej Wody, poniżej przepustu B02/3.

Zimowit jesienny *Colchicum autumnale*

Występuje w dużym zagęszczeniu w północno-wschodniej części terenu otwartego przeznaczonego pod zbiornik wodny.

2.1.2. Chronione i rzadkie gatunki zwierząt

Herpetofauna

Stwierdzono rozród traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris* i żaby trawnej *Rana temporaria* w rozlewiskach, w łągu poniżej planowanego zbiornika wodnego. Poza tym stwierdzono kijanki żab trawnych w cieku Polska Woda, w jego górnym odcinku. Żaby najprawdopodobniej rozmnażają się w niewielkich rozlewiskach cieku powstających na wiosnę. Cała dolina badanego cieku i jego dopływów jest miejscem żerowania żab trawnych.

Awifauna

Dzięcioł zielony *Picus viridis*

Stwierdzono gniazdowanie jednej pary gatunku w północno-wschodniej części obszaru planowanego przedsięwzięcia. Obserwowano podloty (młode ptaki tuż po opuszczeniu dziupli) dzięcioła zielonego w nadbrzeżnym lesie łęgowym, ok. 250 m w dół cieką od planowanego przepustu P02/4.

Pliszka górńska *Motacilla cinerea*

Odnotowano występowanie czterech stanowisk łęgowych pliszki górskiej. Są one rozmieszczone równomiernie wzdłuż całego odcinka cieką objętego zakresem przedsięwzięcia. Pary lęgowe zajmują następujące miejsca:

- fragment cieką powyżej i w obrębie planowanej zastawki i przepustu P02/7;
- rejon istniejącego przepustu na skrzyżowaniu dróg leśnych – miejsce planowanej budowy brodu B02/4;
- łagodne zakole Polskiej Wody, w miejscu ujścia jednego z lewobrzeżnych dopływów cieką – 130-140 m poniżej planowanego zbiornika Z02/3; odnaleziono czynne gniazdo pliszek górskich na wychodni skalnej obmywanej przez wodę – na prawym brzegu strumienia;
- odcinek nadbrzeżnego lasu łęgowego, około 100 m poniżej planowanego przepustu P02/4; odnaleziono używane w roku bieżącym gniazdo w burcie brzegowej cieką między podmytymi korzeniami drzew;

Pluszcz *Cinclus cinclus*

Stwierdzono występowanie pluszczy na Polskiej Wodzie – terytorium lęgowe pluszczy obejmuje ok. 350 m dolnej części obszaru przedsięwzięcia; gniazdo (czynne w roku 2017) znajduje się pod mostem w przysiółku Podgórna, lecz przedmiotowy odcinek strumienia stanowi istotne żerowisko pary lęgowej – kilkakrotnie obserwowano na nim dorosłe, żerujące ptaki, zbierające również pokarm dla piskląt.

Teriofauna

Stwierdzono obecność wydry *Lutra lutra* na cieką Polska Woda. Stwierdzono ślady żerowania na płazach oraz odchody na kamieniach. Wydra jest gatunkiem umieszczonym w II załączniku Dyrektywy Siedliskowej UE.

2.1.3. Pozostałe wartości przyrodnicze

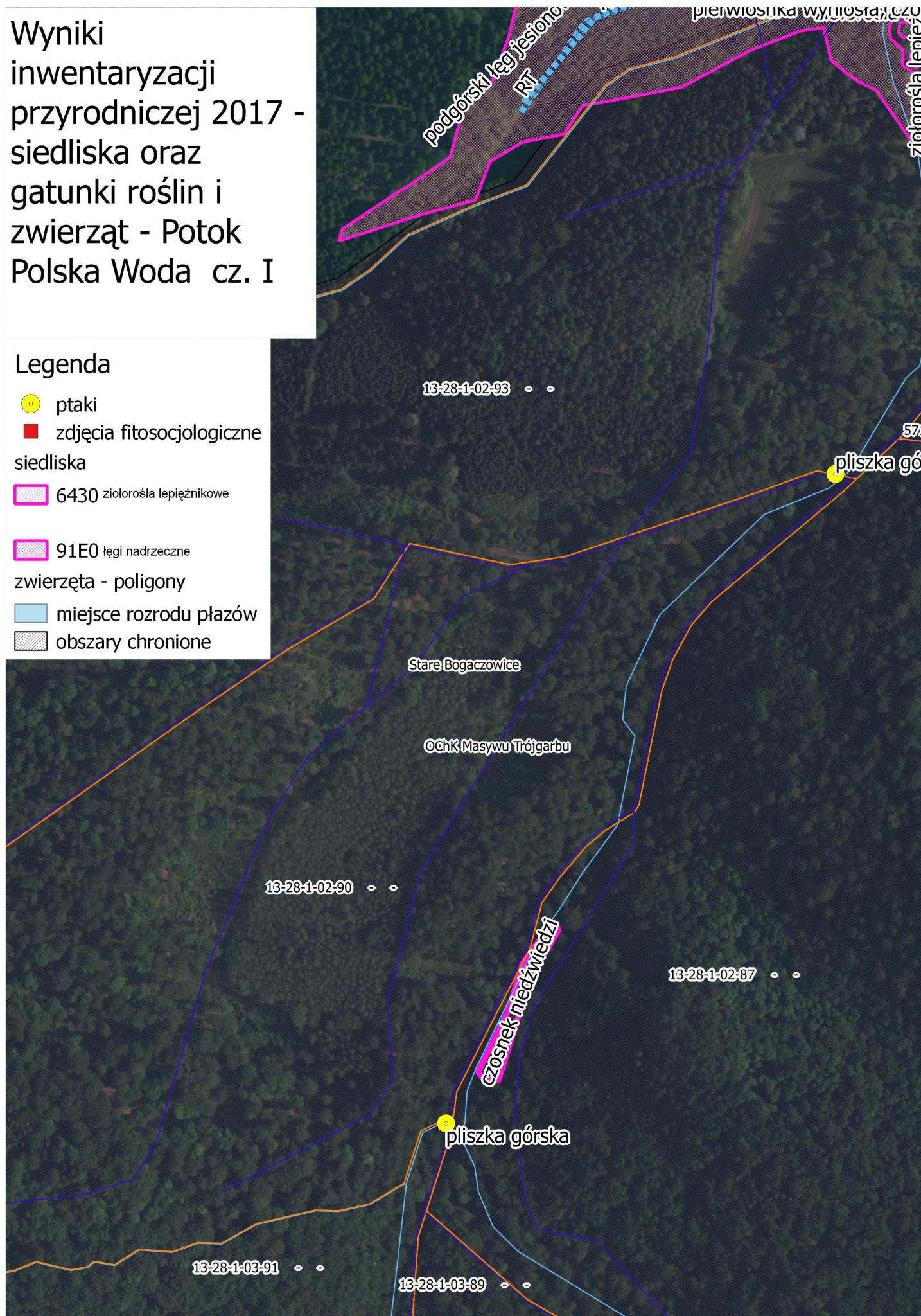
Polska Woda jest potokiem o doskonale zachowanej hydromorfologii. W korycie potoku licznie występują głazy, naturalne progi skalne, powalone pnie i konary drzew. W górnym odcinku Polska Woda rozlewa się, tworząc naturalny rezerwar wody. W korycie licznie zdeponowany jest rumosz drzewny. Bezimienne dopływy Polskiej Wody, zasilające Polską Wodę od południa, są mocno wcięte pomiędzy szczyty górskie. Tworzą malownicze wąwozy, których stoki porośnięte są buczynami. W ich korytach licznie występują progi skalne oraz rumosz drzewny.

Na wysokości planowanego brodu B02/2 rośnie wiekowy buk, zasługujący na ochronę.

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. I

Legenda

- ptaki
- zjęcia fitosocjologiczne siedliska
- 6430 ziołorośla lepiężnikowe
- 91E0 łęgi nadrzeczne
- zwierzęta - poligony
- miejsce rozrodu płazów
- obszary chronione

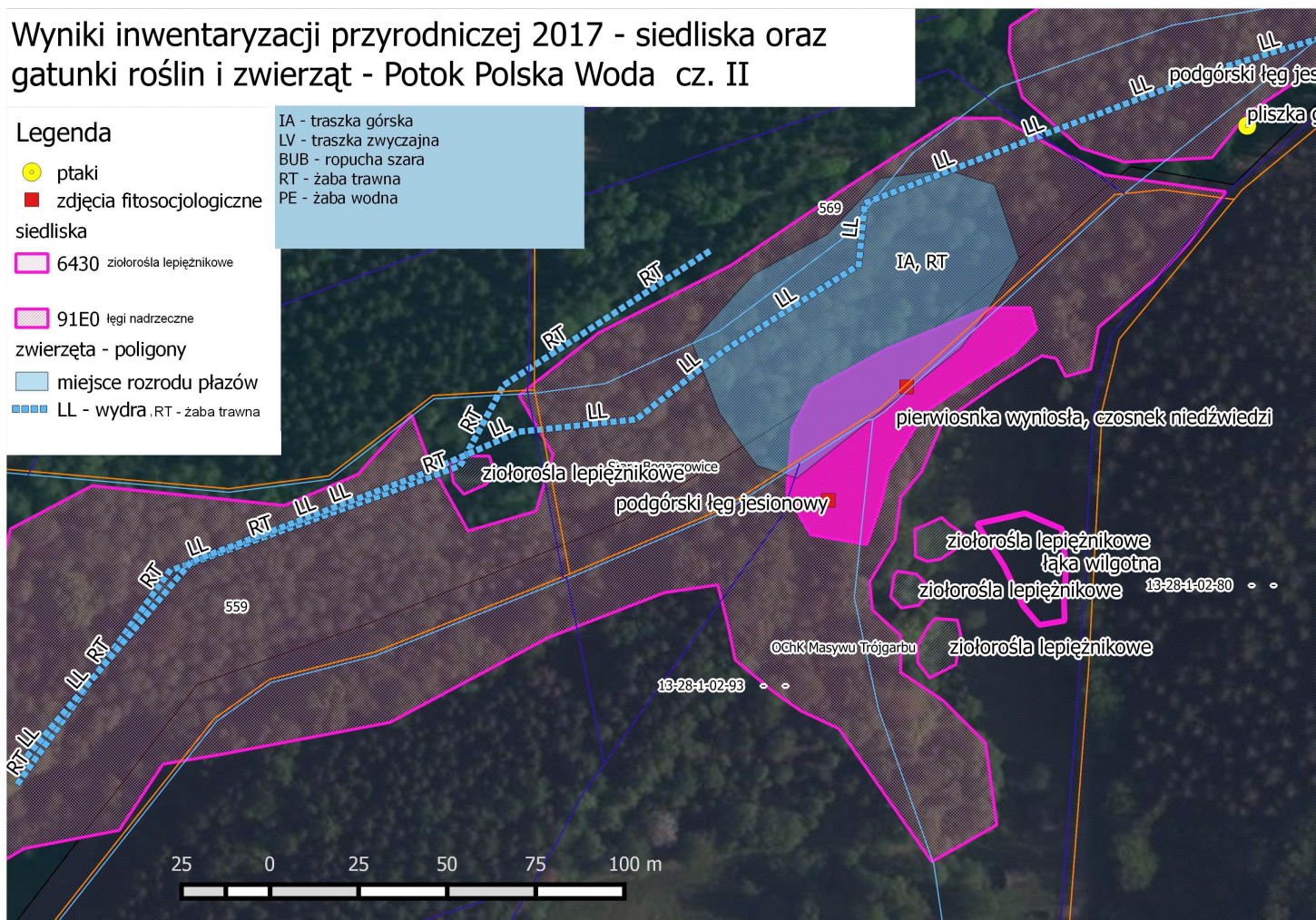

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. II

Legenda

- ptaki
- zdjęcia fitosocjologiczne
- siedliska
- 6430 ziołorośla lepiężnikowe
- 91E0 łęgi nadrzeczne
- zwierzęta - poligony
- miejsca rozrodu płazów
- LL - wydra .RT - żaba trawna

- IA - traszka góraska
- LV - traszka zwyczajna
- BUB - ropucha szara
- RT - żaba trawna
- PE - żaba wodna

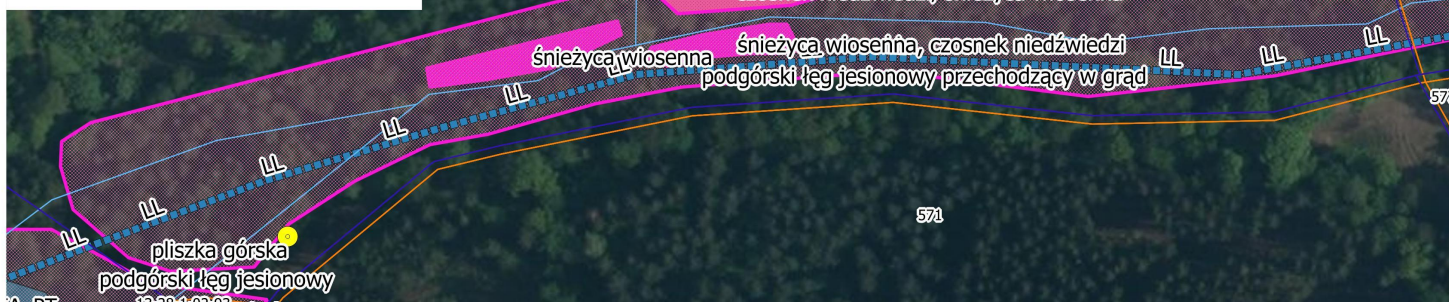

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. III

Legenda

- ptaki
- LL - wydra, CC - pluszcz (ter. łęgowe)

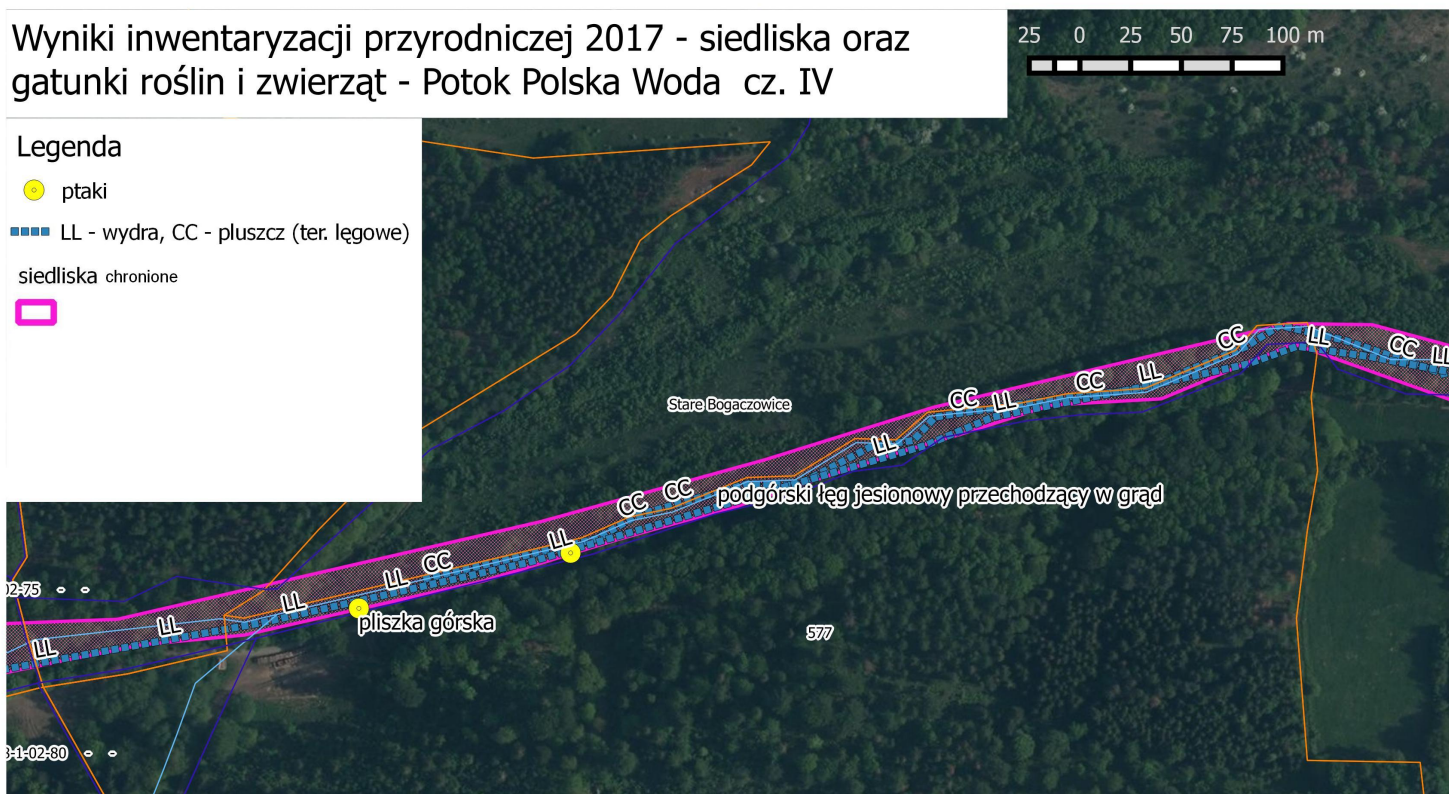

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. IV

25 0 25 50 75 100 m

Legenda

- ptaki
- LL - wydra, CC - pluszcz (ter. łęgowe)
- siedliska chronione

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. V

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej 2017 - siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt - Potok Polska Woda cz. VI

25 0 25 50 75 100 m

